

Dovydas Munius, Rūta Tamkevičiūtė
Pilietiškumo pagrindai. Vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei. I ir II dalys.
Vilnius: Didakta, 2026.

R e c e n z i j a

I dalies vertinimas. Pilietiškumo pamokas Lietuvos mokyklose būtina vertinti labai atidžiai, nes kol kas esame viena silpnesnių grandžių NATO gynybos sistemoje, o ir neprilygstame ES vidutiniams ekonomikos rodikliams. Todėl vadovėlis privalo būti tobulas, labai aiškiai moksleiviams išdėstantis visus pagrindinius valstybei ir jos ateičiai aktualius klausimus. Šioje dalyje – šešios temos, aptariančios esminius demokratinės Lietuvos valstybės sąrangos pagrindus ir jos integraciją tarptautinėje bendruomenėje: LR Konstitucija, Jungtinių Tautų ir Europos sąjungos reikšmė, LR Seimas, Prezidentas ir Vyriausybė. Dar įterpta ir aktuali demokratinei santvarkai tema apie neginkluotą pasipriešinimą. Kiekviena tema vadovėlyje pradama nuo jos svarbos nusakymo. Trumpai ir aiškiai skaitančiajam parodomas valstybės institucijų tikslingumas; beje, tuo nubrėžiamos ir tolimesnių tekstų suvokimo gairės. Pagrindinės temos dėstomos gana lakoniškai, prisilaikant teisinės kalbos stilistikos. Šaltiniai nagrinėjimui ir praktinės veiklos klausimai parinkti aktualūs ir nėra pernelyg sudėtingi. Tai apskritai yra labai teigiami vadovėlio bruožai. Tačiau vadovėlis neturėtų būti vien sausu kompendiumu apie valstybinių ir tarptautinių institucijų veiklą bei visuomenės pilietiškumo aspektus. Jį mokinys turėtų paimti į rankas susidomėjęs, genamas smalsumo, atvertęs puslapį su intriguojančiomis iliustracijomis. Todėl recenzentas linkęs autoriams pasiūlyti kai kokių papildymų. Tarkime, yra gerai, kai tema pradama dėstyti nuo mokiniui jau žinomų dalykų. Šio vadovėlio atveju tai galėtų būti vienas - kitas įvadinis sakinyss apie mūsų krašto istorinę patirtį. Pedagoginė siekiamybė - žinojimą sujungti su nauja informacija. Pavyzdžiui, Konstitucijos ištakas aptarti, pradedant nuo Lietuvos Statuto. Lietuvos istorikai skirtingai vertina Gegužės 3 d. konstituciją, tad čia reikėtų aiškesnio komentaro. Neginkluotą pasipriešinimą nagrinėjant, Sąjūdžio visuotinumą paaikškintų paminėta kultūrinė ir religinė rezistencija bei jos formos (beje, mokinių seneliai – tų įvykių dalyviai). Ar reikėtų vengti apibūdinimo „tautinė valstybė“, jeigu sostinėje, vykdydami J.Basanavičiaus ir M.K.Čiurlionio testamentą, statome Tautos namus? Prezidento funkcijas taip pat derėtų plačiau pristatyti, kad ir pasitelkiant iliustracijas. Dar tokia smulkmena: 2.16 iliustracijos užrašą vis tik reikia koreguoti, nes vaizduojama „Kronika“, o ne jos leidėjas. Tačiau išsakytos pastabos yra diskusinio pobūdžio, jos nemenkina autorių atlikto sudėtingo ir vertingo darbo.

II dalies vertinimas. Šios dalies temos yra artimesnės kasdienybei: teismų sistema, žiniasklaida, informacinė visuomenė, krašto gynyba. Tekstų teigiami bruožai yra analogiški pirmosios dalies. Iš taisytinų dalykų, recenzento nuomone, yra vaikams nepakankamai išaiškinta reikmė išlaikyti valstybėje pakopinę teismų sistemą. Jeigu visų pakopų teismai vadovaujasi tais pačiais kodeksais, kodėl galima skųsti jų sprendimus? Komentarų reikėtų ir aptariant socialinius tinklus, kurie daro didelę įtaką kritinio mąstymo neišsiugdžiusiam jaunimui. Pasaulio šalių švietimo sistemose (Australija, Nyderlandai) jau stengiamasi atriboti jaunesniojo amžiaus mokinius nuo tinklų neigiamo poveikio. Akivaizdu, kad šis procesas plėtosis, nes didelė dalis, jei ne didžiausia, ten talpinamų tekstų – reklama, neadekvačios nuomonės ir melagienos... Recenzentas taip pat nemano, kad priešiškos valstybės mūsų gimtąja kalba skleidžia „baltąją“ propagandą. Žinia, „baltoji“ turėtų skatinti mūsų jaunimą jungtis į patriotines organizacijas ir noriai atlikti karinę tarnybą tėvynei (kurią nereikėtų iliustruoti karstais, kad ir kito krašto). Daug vilčių į tai, kad vadovėlyje tikrai gerai parinkti šaltiniai ir praktinės veiklos gairės su mokytojų pagalba atsakys į diskusinius klausimus.

Apibendrinant, pilietiškumo pagrindų vadovėlio „Pilietiškumo pagrindai. Vadovėlis 10 (II gimnazijos) klasei“ abi dalys atitinka BUP ir bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktus.

Libertas Klimka, 2026-07-20